

## ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ХУДОЖНЬОГО ОБРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ

УДК 373.5 (043.5)

*Олександр Омельчук, аспірант кафедри технологічної освіти та охорони праці  
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

### ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ХУДОЖНЬОГО ОБРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ

*Доведено, що найефективнішою складовою методики профільного навчання школярів художнього оброблення матеріалів, важливим чинником розвитку їхніх творчих здібностей вважаємо метод творчих навчальних проектів, що ґрунтується на дослідницькій діяльності учнів у процесі розв'язання завдань проблемного характеру. Сформульовано характерні риси, властиві методу творчих навчальних проектів: результативність, міжпредметність, проблемність, самостійність, двоплановість.*

**Ключові слова:** профільне навчання, методи, метод творчих навчальних проектів, художнє оброблення матеріалів.

*Літ. 16.*

*Александр Омельчук, аспирант кафедры технологического образования и охраны труда  
Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка*

### ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ТВОРЧЕСКИХ ПРОЕКТОВ В ПРОФИЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ОБРАБОТКИ МАТЕРИАЛОВ

*Доказано, что наиболее эффективной составляющей методики профильного обучения школьников художественной обработки материалов, важным фактором развития их творческих способностей считаем метод творческих учебных проектов, основанный на исследовательской деятельности учащихся в процессе решения задач проблемного характера. Сформулированы характерные черты, присущие методу творческих учебных проектов: результативность, междупредметность, проблемность, самостоятельность, двуплановость.*

**Ключевые слова:** профильное обучение, методы, метод творческих учебных проектов, художественная обработка материалов.

*Olexander Omelchuk, Postgraduate Student of  
Technological Education and Labour Protection Department  
Ternopil National Pedagogical University by V. Hnatyuk*

### THE USE OF CREATIVE PROJECTS METHOD IN PROFILE STUDIES OF SENIOR STUDENTS IN ARTISTIC TREATMENT OF MATERIALS

*It is proved that the most effective part of the profile methods teaching students the art of material processing, an important factor in the development of their creative abilities consider a method of creative learning projects, based on the research activities of students during problem solving problematic. Formulated the characteristics inherent in the method of creative learning projects: performance, between objectivity, problematic, autonomy, duality.*

**Keywords:** profile learning methods, the method of creative educational projects, art materials processing.

**П**остановка проблеми. Впровадження профільного навчання у загальноосвітній школі є одним з основних напрямів модернізації освіти, яке спрямоване на формування єдиної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їх подальше самовдосконалення та самореалізацію. З одного боку процес навчання учнів у профільних класах, найбільш адекватно відповідає поставленим цілям (забезпечення самовизначення, реалізація освітніх потреб; формування творчої, активної, самостійної, відповідальної особистості). А з іншого боку в практиці шкіл переважно застосовуються традиційні форми організації та методи навчання,

що не завжди відповідають природним потребам учнів до самостійного здобуття і поглиблення знань, використання різних інформаційних джерел, їх критичного оцінювання, вибору свого шляху досягнення мети та усвідомлення власної професійної позиції. Це активізує пошук педагогічних методів які сприяють успішному профільному навчанню старшокласників художнього оброблення матеріалів і розвитку їхніх творчих здібностей.

Найефективнішою складовою методики профільного навчання школярів художнього оброблення матеріалів, важливим чинником розвитку їхніх творчих здібностей вважаємо метод творчих навчальних проектів, що

ґрунтується на дослідницькій діяльності учнів у процесі розв'язання завдань проблемного характеру. В основі методу проектів (поширений також термін “проектний метод”) лежить поняття “проект” (у дослівному перекладі з латинської “кинутий вперед”), тобто прототип, прообраз певного об'єкту або виду діяльності.

**Аналіз психолого-педагогічної літератури** свідчить про те, що педагогічна наука завжди багато приділяла уваги проблемі методів навчання. У зарубіжній та вітчизняній педагогіці відсутній єдиний підхід щодо визначення методу проектів, тому кожен дослідник здебільшого розуміє його дещо відмінно від інших, що зумовлено специфікою його діяльності. Зокрема, дослідники відзначають, що проектна діяльність в сучасному світі характеризує діяльність не лише дизайнерів, конструкторів, технологів, художників, економістів, а й соціологів, філософів, психологів, педагогів та ін., функціонально пов'язану з управлінням, плануванням, матеріальним і духовним виробництвом, а також іншими сферами суспільної діяльності [2].

Методичні можливості творчої проектно-діяльності школярів, зокрема старшокласників, розкриті у низці опублікованих праць [2; 3; 5; 7; 11; 12; 13; 15; 16 та ін.], тому у дослідженні надалі ґрунтовно не розглядатимемо суто теоретико-дидактичні питання. Водночас наголосимо, що, по-перше, творча проектна діяльність як метод і засіб навчання відповідає тому, що С. Рубінштейн називав “специфічним способом учіння або оволодіння знаннями у процесі діяльності” [10, 312], а, по-друге, творча проектна діяльність забезпечує цілісність педагогічного процесу, дозволяє в єдності здійснювати розвиток, навчання та виховання школярів. У цьому контексті, Л. Оршанський вважає, що “проектність, як особливий тип мислення, пронизує майже усі сфери нашого буття” [8, 408].

**Метою статті** є обґрунтування використання методу творчих навчальних проектів, який сприяє успішному профільному навчанню старшокласників художнього оброблення матеріалів і розвитку їхніх творчих здібностей.

**Виклад основного матеріалу.** У дослідженні будемо притримуватися визначення методу проектів як системи навчання, гнучкої моделі організації навчального процесу, орієнтованої на самореалізацію особистості учня шляхом розвитку його інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей та творчих здібностей у процесі створення під контролем учителя нових товарів і послуг, що мають суб'єктивну або об'єктивну новизну та практичну

значущість [6, 38]. Крім цього, у контексті профільного навчання старшокласників художньої обробки матеріалів, нам імпонує визначення творчої проектно-діяльності, запропоноване Л. Оршанським, як “особистісно орієнтованої педагогічної технології, що передбачає розроблення конструкції, форми і декору, технологію виготовлення і реалізацію об'єкта проектування (декоративно-ужиткового виробу)” [9, 214].

Достатньо важливим вбачаємо питання щодо структури творчої проектно-діяльності, яка містить у собі всі ознаки та властивості людської діяльності в цілому. Дослідники виділяють такі компоненти психологічної структури творчої проектно-діяльності: мотив, мету, етапи, способи, предмет і результат. Основними мотивами творчої проектно-діяльності є: пізнавальні (задоволення потреб у знаннях й уміннях); матеріальні (задоволення потреб у продуктах харчування, одязі, предметах побуту тощо); соціально-професійні (задоволення потреб у соціально-професійному самовизначенні); художньо-естетичні (задоволення потреб у красі); духовні (задоволення потреб у самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні). Метою творчої проектно-діяльності є творчий навчальний проект, під яким розуміється самостійно розроблений і виготовлений виріб (послуга) від ідеї до її втілення, що володіє суб'єктивною або об'єктивною новизною, виконаний під контролем учителя та використовується у навчальних цілях [9].

На початку XXI ст. вітчизняними педагогами (В. Бербец, Н. Дубова, О. Коберник, В. Сидоренко, А. Терещук, С. Ящук й ін.) була актуалізована проблема щодо необхідності широкого впровадження методу проектного навчання в середній і вищій школі. На їхню думку, ця робота повинна задовольняти таким вимогам: 1) виконання має здійснюватися на певному обсязі теоретичних знань; 2) строки виконання проектів залежать від змісту цілей і завдань, тому можуть тривати від декількох тижнів до року; при довгостроковому виконанні проекту намічаються етапи його виконання з конкретними результатами роботи на кожному з них; 3) творче завдання може бути представлене у вигляді розробки та виготовлення якого-небудь робочого зразка, наочного демонстраційного приладдя, макета або експоната тощо; 4) учень робить короткий опис пристрою, призначення, принципу дії, додаючи креслення, схеми, ескізи тощо [3].

Основними вимогами до творчого проекту є: технологічність, економічність, безпечність,

ергономічність, системність, посиленість, естетичність, практична значущість. Учені-дидакти та вчителі-практики рекомендують чергувати індивідуальні і колективні (групові) творчі навчальні проекти. Робота над проектом повинна містити в собі складання обґрунтованого плану дій, що формується й уточнюється впродовж усього періоду виконання проекту. У тематиці проектних завдань мають враховуватися індивідуальні особливості пізнавальної діяльності учнів, а для старшокласників – особливості кваліфікованих характеристик майбутнього фахівця, що покладені в основу профільного навчання.

Система творчих навчальних проектів будується за принципом ускладнення: 1) поступове ускладнення вимог, що пропонуються для розв'язання проблеми (врахування значної кількості взаємодіючих чинників); 2) поступове усвідомлення особистих здібностей у галузі проектно-технологічної діяльності [8, 407].

У процесі проектно-діяльності в учнів розвиваються загальні, спеціальні й творчі здібності, проектно-технологічна культура, мануальні навички, абстрактно-логічне мислення та наочно-образна пам'ять, зміцнюються зв'язки першої і другої сигнальних систем. При цьому, П. Гальперін [1] і Н. Талізін [14] вважають, що навчання більш ефектно здійснюється у процесі виконання учнями розумових дій, система яких становить навчальну діяльність. Саме проектна діяльність, на наше переконання, формує алгоритм таких дій, перетворюючи тим самим деклароване розвивальне навчання у реальне.

Як зазначалося вище, творча проектна діяльність розвиває потребу в знаннях, формує високі мотиви навчання та прагнення до самоосвіти. Таким чином, проектно навчання дозволяє здійснити перехід від "школи пам'яті" до "школи мислення", а також реалізувати особистісно орієнтовану парадигму освіти, в якій основною дидактичною одиницею є творча проектна діяльність старшокласників. Під час виконання творчих проектів учні старших класів, власне кажучи, здійснюють перші професійні проби, які моделюють елементи конкретного виду професійної діяльності, що мають завершений вигляд і сприяють адекватному професійному самовизначенню. Метод проектів у сучасних умовах старшої школи є реальним засобом реалізації ідеї щодо поєднання навчання з продуктивною працею. Творча проектна діяльність старшокласників містить як навчальну, так професійно-трудова діяльність, виконуючи роль своєрідного "містка" між теорією і

практикою у профільному навчанні за технологічним напрямом.

Творча проектна діяльність дозволяє перебороти одну з існуючих суперечностей традиційного навчання, яка звучить так: "Навчити всіх однаково успішно одному й тому ж неможливо" [4, 134]. Натомість, дослідження Н. Матяш показало, що "творча проектна діяльність уможливило активізацію пізнавальної мотивації й інтелектуальної ініціативи всіх без виключення школярів незалежно від рівня їхньої успішності" [7, 258]. Крім цього, проектна діяльність знижує рівень тривожності, сприяючи збереженню і зміцненню здоров'я школярів. Цьому свідчать результати дослідження у школах, де впроваджений проектно-метод навчання: абсолютно здорові діти в таких школах становлять 70 – 78 % від загального числа учнів [13, 150].

Отже, використання методу творчих проектів у профільному навчанні дозволяє реалізувати діяльнісний та особистісно-орієнтований підхід у навчанні, застосувати знання й уміння, отримані старшокласниками при вивченні різних шкільних предметів на різних етапах навчання, інтегрувати їх у процесі роботи над проектом. Це забезпечує позитивну мотивацію та диференціацію у профільному навчанні, активізує самостійну творчу діяльність старшокласників при виконанні індивідуальних і групових творчих проектів. У контексті дослідження, з одного боку, саме творча проектна діяльність найхарактерніша для галузі художнього оброблення матеріалів, а з іншого – метод творчих навчальних проектів також важливий для професійного самовизначення старшокласників. Крім цього, творча проектна діяльність, зазвичай, пов'язана з роботою у колективі, тому сприяє розвитку таких важливих якостей, як здатність діяти спільно з іншими, враховувати позиції й інтереси партнерів, вступати у комунікацію, розуміти і бути зрозумілими для інших. Ці здібності нині розглядаються як важливі компоненти освітніх результатів, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Сформулюємо характерні риси, властиві, на наш погляд, методу творчих навчальних проектів:

1. Результативність. Метод творчих навчальних проектів завжди передбачає орієнтацію на конкретний результат, отриманий при розв'язанні тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Результат досягається у процесі проектно-діяльності, що й становить основу проектного методу. Застосування методу творчих навчальних проектів, особливо в дослідженнях закордонних педагогів, тлумачиться як навчання,

## ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ХУДОЖНЬОГО ОБРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ

зорієнтоване на проект, під яким розуміється саме результат. Результат проектування можна побачити, осмислити, використати у подальшій реальній діяльності.

2. Міжпредметність. Будь-який проект передбачає використання інформаційної бази, методів і засобів декількох предметних галузей. Це зумовлено результативністю проектного методу, оскільки найчастіше для одержання практично (або теоретично) значущого результату, необхідно використати декілька предметних галузей. Навіть, коли проект зорієнтований на одну предметну галузь (наприклад, монопроект), однак неминуче використання знань й інших галузей.

3. Проблемність. Одна з необхідних умов для використання методу проектів – наявність проблеми, яку необхідно розв'язати. Результат, на який спрямований проект, окреслює шлях розв'язання поставленої проблеми. У розв'язанні проблеми має бути особисто зацікавлений кожен учасник проекту, як вчитель технологій, так і його учні.

4. Самостійність. Більшість авторів сходяться в думці, що самостійна діяльність школярів – невід'ємна складова проектного методу. Свобода в усвідомленні й аналізі проблеми, виборі способів її розв'язання – необхідні умови для повноцінного навчального проектування.

5. Двоплановість. Використання методу творчих навчальних проектів передбачає його розгляд у двох площинах, одна з яких – це діяльність, спрямована на досягнення результату проектування, інша – розв'язання навчально-виховних і розвивальних завдань у процесі цієї діяльності. Для учнів визначальною завжди є проектна діяльність, а знання, уміння та навички, які повинні сформуватися і розвинути у результаті проектування, для них лише засіб реалізації проекту. Для вчителя технологій ситуація зворотна: оволодіння учнями навчальним матеріалом виходить на передній план, а саме проектування – розглядається як засіб навчання. Використання двоплановості проектного методу передбачає наявність відповідної підготовки вчителя, котрий має чітко уявляти, які знання будуть актуальними на кожному з етапів проектування, щоб забезпечити їхню своєчасну передачу.

Навчання з використанням методу творчих навчальних проектів може бути з реалізоване на різних рівнях:

- перший – проблемний виклад процесу виконання проекту, при якому вчитель буде своє повідомлення у формі відтворення логіки

виділення проблеми із заданої проблемної ситуації; пошуку та висування ідей, гіпотез, їх обґрунтування і перевірки, а також оцінювання отриманих результатів;

- другий – виконання старшокласниками проекту під керівництвом педагога, коли ним поставлені орієнтири щодо виконання обраного за їхнім бажанням проекту у вигляді узагальнених проблемних завдань; тоді кожна конкретну дію учні будуватимуть самостійно, але загальний напрям творчого пошуку буде контрольований і за необхідності відкоригований;

- третій – самостійне виконання учнями навчального творчого проекту; на цьому рівні учнями моделюється художньо-проектна і технологічна діяльність фахівців обраного профілю щодо розв'язання професійних завдань.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Зазначені рівні реалізації методу творчих навчальних проектів відповідають специфіці творчого процесу із засвоєння способів наукового й практичного пошуку нових, оригінальних рішень. В умовах педагогічної взаємодії вчитель технологій перетворюється на досвідченого організатора та консультанта проектно-технологічної діяльності старшокласників. Його головним завданням є правильно спланована й організована робота учнів над творчим навчальним проектом. Педагог повинен запропонувати старшокласникам цікаві й посильні об'єкти проектування, допомогти у розв'язанні проблеми проектування в цілому, зокрема у виборі раціональної форми майбутнього виробу, оптимального варіанту технології його виготовлення, техніки оздоблення тощо.

Дослідно-експериментальне навчання доводить, щоб полегшити контроль за виконанням творчих навчальних проектів, вчителю потрібно розробити чіткий алгоритм діяльності старшокласників на всіх етапах проектування: від первинного ескізу до складання робочого проекту, що є достатнім матеріалом для відтворення творчого задуму в матеріалі.

1. Гальперин П.Я. Введение в психологию: учеб. пособ. / П.Я. Гальперин. – 3-е изд. – М.: Кн. дом “Университет”, 2000. – 329 с.

2. Коберник О.М. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навч. посіб. / За ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 216 с.

3. Коберник О.М. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5 – 12 класи: навч. посіб. / О.М. Коберник, В.В. Бербец,

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ У ПРОФІЛЬНОМУ НАВЧАННІ  
СТАРШОКЛАСНИКІВ ХУДОЖНЬОГО ОБРОБЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ**

- Н.В. Дубова та ін.; за ред. О.М. Коберника. – Х.: Вид. група “Основа”, 2010. – 256 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – 304 с.
5. Матяш Н.В. Подготовка будущих учителей технологии к обучению школьников проектной деятельности: монография / Н.В. Матяш, Н.З. Семенова. – Брянск, 2000. – 256 с.
6. Матяш Н.В. Проектный метод обучения в системе технологического образования // Н.В. Матяш / Педагогика. – 2000. – № 4. – С. 38 – 43.
7. Матяш Н.В. Психология проектной деятельности школьников в условиях проектного образования / Под ред. В.В. Рубцова. – Мозырь: РИФ “Белый ветер”, 2000. – 286 с.
8. Оршанський Л.В. Проектно-технологічна діяльність студентів у процесі виготовлення декоративно-ужиткових виробів та критерії її оцінювання / Л.В. Оршанський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – К. – Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2005. – Вип. 7. – С. 406 – 412.
9. Оршанський Л.В. Художньо-трудова підготовка майбутніх учителів трудового навчання: монографія / Леонід Володимирович Оршанський. – Дрогобич: Швидко Друк, 2008. – 278 с.
10. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: уч. пособ. [для студ. высш. учеб. завед.] / С.Л. Рубинштейн. – СПб: Питер, 2006. – 713 с.
11. Сидоренко В.К. Проектна методика як основа реалізації особистісно орієнтованого навчання / В.К. Сидоренко // Молодь і ринок. – 2004. – № 1. – С. 19 – 24.
12. Сидоренко В.К. Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 1. – С. 2 – 4.
13. Симоненко В.Д. Технологическое образование школьников: теоретико-методологические аспекты / В.Д. Симоненко, М.В. Ретивых, Н.В. Матяш. – Брянск: Изд. БГПУ, 1999. – 230 с.
14. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний: монография / Н.Ф. Талызина. – М.: МГУ, 1975. – 343 с.
15. Терещук А.І. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. для вчителів, навч. прогр., варіат. модулі / А.І. Терещук, С.М. Дятленко. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 128 с.
16. Хотунцев Ю.Л. Проекты в школьном курсе “Технология” / Ю.Л. Хотунцев, В.Д. Симоненко и др. // Школа и производство. – 1994. – № 4. – С. 84 – 87.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014



*“Ти мій рід, ти дитина моя,  
Ти вся честь моя й слава,  
В тобі дух мій, будує моє,  
І краса, і держава!”*

*Іван Франко  
видатний український письменник,  
громадський і політичний діяч*

*“Треба витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суспільний культурний організм, здібний до самостійного культурного і політичного життя, відпорний на асимілюючу роботу інших націй...”*

*Іван Франко  
видатний український письменник,  
громадський і політичний діяч*

